

בס"ד

Bar Mitzvah Celebrations

This week's shiur has been generously sponsored by Richard and Mary Schanler in honor of the upcoming Bar Mitzvah of their grandson, Moshe Malitzky.

Thursday Night Live

Thursday 6/22/23

Congregation Ohr Torah

Rabbi Sarel Malitzky

סעודה גדולה ביום הבר מצוה

מסופר כי פעם נשאל מרן החפץ חיים זצ"ל מדוע החילונים פורקי עול מוציאים כספים רבים על סעודת הבר מצוה, ועושים על זה רעש ועסק גדול, ואילו שומרי תורה ומצוות, אינם עושים עסק גדול כ"כ מיום הבר מצוה? והשיב החפץ חיים ההבדל פשוט וברור, אצל החילונים פורקי העול זהו היום היחידי שהבחור הבר מצוה מניח תפילין, ולמחרת הוא מניחם בתיקם ומטמינם ולא יסף לדעתם עוד, על כן עושים עסק גדול מיום זה, כי זה היום היחיד שהוא בר מצוה.

לא כן החרדים לדבר הי שיום הבר מצוה הוא היום הראשון שמתחיל להניח תפילין ומכאן ואילך ימשיך להניחם כל ימי חייו, אי"כ אין צורך לעשות עסק גדול מהומה גדולה כל כך, כי כל החיים הוא בר מצוה.

(2) ספר הנ"ל

כעין זה **מספרים** על האדמו"ר מסאטמאר זי"ע, פעם אחת בא לפניו עסקן חשוב מאמריקה שהיה רגיל אצלו, וראה רבינו שהוא ממהר ונחפז ללכת, שאלו להיכן אתה אץ וממהר ללכת, השיב הלה לחגיגת בר מצוה. נענה רבינו ואמר לו: לאיזו חגיגת בר מצוה אתה הולך, לאמריקאית [היינו של פורקי עול] או של היראים לדבר הי? תמה העסקן מה ההבדל? השיבו רבינו בדרך צחות: אם זו בר מצוה אמריקאית עליך להזדרז, כי כל הבר מצוה שלו לכמה שעות בלבד, ואם איחרת את המועד, הפסדת, כי אינו בר מצוה עוד. אבל אם הבר מצוה היא של היראים לדבר הי אף אם תתמהמה לא תאחר, כי עכשיו זה רק מתחיל אבל ישאר בר מצוה כל ימיו.

3) ים של שלמה מסכת בבא קמא פרק ז

וסעודת בר מצוה שעושים האשכנזים, לכאורה אין לך סעודת מצוה גדולה מזו, ושמה יוכיח עליה.

Exclusively Jewish

4) ספר קובץ ימי שמחה

פו. ויש להוסיף מה ששמעתי פעם סבא אחד דורש בבר מצוה וכמדומני אמר זאת בשם הדברי יואל מפאמער זי"ע, שהנה שמחת ברית מילה וחתונה יש כעין זה גם אצל הגויים, כשנולד תינוק עושים הם חגיגה וכשמתחתנים גם עושים חגיגה ואין לזה שום קשר לעם ישראל ולקודשא בריך הוא, אבל שמחת בר מצוה היא אך ורק קיימת אצל עם ישראל.

The intuitive pshat: Simcha for all of us

5) בן איש חי שנה ראשונה פרשת ראה סעיף יז

הזכר יתחייב במצות בן י"ג שנה ויום אחד, על כן ביום הראשון של שנת י"ד יתפוס האב את בנו בידו ויאמר ברוך שפטרני...וישתדל לעשות סעודה לאוהבים וריעים ויזמין בה תלמידי חכמים וירבה בסעודה ושמחה כיד ה' הטובה עליו, שמסעודה זו יהיה סניגוריא גדולה על ישראל שיאמרו מליצי יושר לפני הקדוש ברוך הוא, רבש"ע ראה בניך כמה הם שמחים על אשר נכנסים בעול מצותיך, וסעודה זו נקראת סעודת מצוה

100% spiritual

6) ספר קובץ ימי שמחה

שמחת בר מצוה כולה רוחנית:

"כשנשאו בפני הרב מטשעבין" זצ"ל את דרשת הבר מצוה, נהג להפסיק את חתן המצוות באומרו: מנהג ישראל להפסיק.

הוא היה אומר לחתני המצוות בשם אביו הכוכב מיעקב"י זצ"ל כי שמחת בר מצוה היא שמחה שכולה רוחנית. שכן בכל שמחה שמחים גם שמחה גשמית, בברית שמחים שיש תינוק חדש במשפחה, בחתונה שמחים שמקימים בית חדש בישראל, ואילו בבר מצוה השמחה היא רוחנית בלבד שזוכים להכנסת הנער לעול תורה ומצוות וזו כל השמחה.⁽¹⁾

עוד הוסיף המיוחד בשמחת בר מצוה משאר שמחות, שבכל שמחה עלול מישהו להיפגע או להצטער שהוא לא זכה למצוה זו, למשל בברית מי שרח"ל עדיין לא זכה לפרי בטן, ובחתונה מי שלא זכה עדיין לזיווג, אולם בבר מצוה, אין לך יהודי בישראל שלא זכה לכך בדרך הטבע.

[שר התורה, עמודים: 7-336]

(7) חתם סופר בראשית

חינה מחוייבת בחנוך שמחה שלימה — ואמרתי שזכו מלוח ראשונה שמקיים הנער מיד בכניסת שנת י"ד בליל הכוכבים הוא שש ושמה שזוכה לקבל עול מלות ה' חלקיו והשמחה היא מ"ע דאורייתא לעצדו בשמחה וצטוב לצב מרוצ כל, ואמרתי שלא נתפרש בתורה לשמות זיוס זה כמו שלא נתפרש בתורה לשמות זיוס מתן תורתנו הקדושה חלה ח"י"ע והשמחה זיוס הציבורים וקליר חטים, כי לא יתכן שילוח אוחנו במ"ע שנתחייב לשמות צקבלת עול על לווארנו, ח"כ שמחה זו גופי עול היא על לווארנו, חלה הקצ"ה לא ליוה, ואנחנו שמחים מעלמינו שזכינו לקבל עול תורתנו עלינו, ומטרדת שמחה זו נשכה שמחה צכורי קליר חטים שהיא שמחה עכ"ז וכל חפלים לא ישו לנו, וכן זיוס צר מלוח —

Halachik ramification

(8) הליכות שלמה (מועדים חלק ב) פרק ד

ויצוין שנשאל

פעם רבנו אודות נער שנעשה בר מצוה בימים אלו, אם נכון להמנע מעריכת שמחה של מצוה ברוב עם כנהוג, ותמה על כך באמרו הרי שמחה של מצוה אמיתית היא, ששמחים עמו על קבלתו על תורה, ואדרבה מענינא דיומא הוא, כי זהו עיקרה של תשובה "השיבנו אבינו לתורתך".

The classic explanation:

(9) שולחן ערוך אורח חיים סימן רכה

הגה: י"א מי שנעשה בנו בר מצוה, יברך: בא"י אמ"ה שפטרני מעונשו של זה וטוב לברך בלא שם ומלכות

(10) מגן אברהם סימן רכה

כ' ב"ח בליקוטים סי' כ"ט שמצוה על האדם לעשות סעודה ביום שנעשו בנו בר מצוה כיום שנכנס לחופה ומשמע דהיינו ביום שנכנס לשנת י"ד וביש"ש פ"ז דב"ק כ' דאם הנער דורש הוי סעודת מצוה אפי' אינו באותו יום

(11) תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף פז עמוד א

אמר רב יוסף, מריש הוה אמינא: מאן דאמר הלכה כר' יהודה, דאמר: סומא פטור מן המצות, קא עבדינא יומא טבא לרבנן, מ"ט? דלא מפקדינא וקא עבדינא מצות, והשתא דשמעית להא דר' חנינא, דאמר ר' חנינא: גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, מאן דאמר לי אין הלכה כרבי יהודה, עבדינא יומא טבא לרבנן, מ"ט? דכי מפקדינא אית לי אגרא טפי

12) רש"י מסכת קידושין דף לא עמוד א ד"ה יומא טבא

יומא טבא לרבנן - סעודה לתלמידים

13) ים של שלמה מסכת בבא קמא פרק ז

וסעודת בר מצוה שעושים האשכנזים, לכאורה אין לך סעודת מצוה גדולה מזו, ושמה יוכיח עליה. ועושים שמחה, ונותנים למקום שבח והודיה, שזכה הנער להיות בר מצוה, וגדול המצוה ועושה, והאב זכה שגדלו עד עתה, להכניסו בכרית התורה בכללה. וראיה להדיא ספ"ק דקדושין (ל"א ע"א) שאמר רב יוסף לבסוף, השתא דאמר ר' חנינא גדול המצוה ועושה כו', מאן דאמר לי שאין הלכה כר' יהודא, דאמר סומא פטור מן המצות, עבידנא יומא טבא לרבנן. אע"פ שהיה כבר חייב. אלא אבשורה שלא היה נודע לו עד עתה רצה לעשות י"ט. כ"ש על הגעת העת והזמן, שראוי לעשות י"ט. אכן הבר מצוה גופא [שאין עושים בזמנו] לא ישר בעיני. שרובן אין להם ב' שערות. וא"כ איך יוציאו אחרים ידי חובתן בתפילה ובברכת המזון. ואם נאמר מן הסתם אוקמינן אחזקה שהביא ב' שערות, בפרט במילתא דרבנן. ואף שברכת המזון דאורייתא הוא. מ"מ מן התורה היה יוצא בברכת הקטן. אלא שרבנן אמרו שאינו מוציא הגדול. א"כ מיד כשיגיע לי"ג שנים ויום אחד יעשו הסעודה, ויחנכוהו לברך ברכת המזון, ולהתפלל באקראי. ומאחר שלא נעשה בזמנו, ועכשיו גם כן אינו ידוע זמנו. למה יקרא סעודת מצוה. ואינו דומה לסעודת מילה ופדיון הבן, אפילו עבר זמנו הראשון. מ"מ כל יומן בני חיובא נינהו, זמנן הוא, שלא לאחר המצוה. מה שאין כן בנדון זה, דשמא עדיין לא הגיע זמנו. ומכח שנוקמה אחזקה. היה לו לחנכו מיד, ולעשות סעודה. ומכל מקום נראה, היכא שמחנכין הנער לדרוש על הסעודה מעין המאורע. לא גרע מסעודת חנוך הבית. ובכל הני סעודות מצוה דשרינן

14) שו"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן יד

[והראיה שהביא מהגמ' (קידושין לא) אינה ראייה ברורה, דהא אמר רב יוסף ברישא מאן דאמר לי הלכה כר' יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן, דלא מפקידנא ועבידנא. ואטו התם הוי יומא טבא ממש. וצע"ק...]

Additional insight: Who should be there?

15) תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיח עמוד ב

ואמר אב"י: תיתי לי, דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן

16) תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לג עמוד א

אב"י מכי הוה חזי ליה לאודניה דחמרא דרב יוסף דאתי, הוה קאים

17) דף על הדף מסכת שבת דף קיח עמוד ב

וזו היא כוונת מאמרו של אב"י: "עבידנא יומא טבא לרבנן" - לרבנן דייקא, משום שהאחרים עלולים לטעות ולחשוב שהשמחה היא על כך שכבר סיימו, בעוד שהת"ח שזכו לטעום טעמה הערב של התורה, הם בלבד מבינים שעיקרה של השמחה אינו על הסיום, אלא על כך שניתוסף להם עתה רצון וחשק ללמוד יותר ויותר, ועל הקבלה להבא להוסיף ללמוד הם שמחים כעת. עכד"ק

18) מגן אברהם סימן רכה

כ' ב"ח בליקוטים סי' כ"ט שמצוה על האדם לעשות סעודה ביום שנעשו בנו בר מצוה כיום שנכנס לחופה ומשמע דהיינו ביום שנכנס לשנת י"ד וביש"ש כ' דאם הנער דורש הוי סעודת מצוה אפי' אינו באותו יום

19) הזוהר חדש פרשת בראשית

"ויאמר אלהים יהי מאורות" וכו', ר' פנחס פתח במקרא הזה. "צאנה וראנה בנות ציון" וכו' ביום חתונתו" כו'. מהו 'חתונתו'. היינו, ביום שנעשו מוכשרים לעשות מצות התורה, שהוא שמחת הצדיקים. ומתי הם נעשו מוכשרים. א"ר יצחק מ"ג שנים והלאה. כי ביום ההוא חובה על הצדיקים לעשות שמחת לב, כיום שהולך לחופה. ובשביל זכות הזה, עתיד הקב"ה לעוררם ולהעביר כרוז לפניהם בשמחה, צאינה וראינה בנות ציון וכו'.

"ויאמר אלהים יהי מאורות" (בראשית א, יד), ר' פנחס פתח בהאי קרא (שה"ש ג, יא) "צאנה וראנה בנות ציון כו' ביום חתונתו" כו'. מאי חתונתו, ביומא דכשרון למעבד פיקודי אורייתא דההוא חדותא דצדיקייא, ואימתי כשרן אמר ר' יצחק מתליסר שנין ולעילא, דההוא יומא חובתא על צדיקייא למעבד חדותא דלבא כיומא דסליק לחופה, ובגין ההוא זכותא עתיד הקב"ה לאתער להו ולאעברא כרוזא קדמיהון בחדוה, צאנה וראנה בנות ציון כו'.

Is this a real connection?

20) קובץ ימי שמחה

ופעם אחת הגיע מו"ר לשמחת בר מצוה, ובעוזבו את המקום, ליוו האב והבר מצוה את מו"ר לחוץ, ואמר מו"ר בהלצה לחתן הבר מצוה, הרי חתן דומה למלך ומלך לא צריך לצאת החוצה.

21) תשובה של הגר"א ווייס

ביקש ממני כת"ר לברך את חתן המצוות ולתת לו עצה כלשהי.

Halachik ramifications

Tachanun?

22) שו"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן יד

נשאלתי אודות מה שנוהגים שלא לומר תחנון ונפ"א כשיש בר מצוה בבהכ"נ, אם הוא מנהג ותיקין ומעתה שפיר י"ל דהבר מצוה ביום מלאת לו י"ג שנה ויום א' פוטר הקהל מלומר תחנון ונפ"א. וכן ראיתי להרה"ג מהר"א בן שמעון בס' נהר מצרים (ד"ו ע"א) שכ', שמנהג עיה"ק ירושת"ו ומצרים יע"א שאין נופלים על פניהם ביום שיש בר מצוה. וכן נוהגים ג"כ בערים רבות בחו"ל. ומנהגם של ישראל תורה הוא. וסמך לדבר מפני שדומה לחתן דכתיב ביה כחתן יכהן פאר, ותפילין נקראו פאר כדכתיב פארך חבוש לראשך /עליך/, והרי הוא כחתן וכו'. ע"ש. והגם שהרב החסיד מהר"י אלפייה ז"ל בס' שיח יצחק ח"א (דמ"א ע"ב) הביא עדות מפי השמועה, שלא נהגו כן בזמן הגאון הראש"ל יש"א ברכה ז"ל, מ"מ גם הוא

הביא שיש נוהגים שלא לומר וידוי ונפ"א, וכתב שיש להם ע"מ שיסמוכו, והביא דברי הזוהר חדש הנ"ל, וסיים, ולכן בודאי שראוי להשתתף בשמחה של תוספת הארה וקדושה בכניסת הנער למצות, ולזה אין לומר תחנון ונפ"א. עכת"ד. גם בשו"ת משפטי עוזיאל (חאו"ח מה"ת ס"ס יא) כ', שבדורות האחרונים הנהיגו שלא לומר וידוי ונפ"א לכבוד הבר מצוה, כדי לחבב מצות תפילין הרפויה בידינו, ולהציל עי"ז את בני ישראל מכלל קרקפתא דלא מנח תפלין. ע"ש. וכ"כ בשו"ת מים חיים משאש (חאו"ח סי' כב) שנתפשט המנהג בכל המקומות שלא לומר תחנון לכבוד בר מצוה, כמו לכבוד חתן ובעל ברית. ע"ש. ועל כן הנח להם לישראל שאם אינם נביאים בני נביאים הם. הנלע"ד כתבתי. והשי"ת יאיר עינינו בתורתו הקדושה אמן

אב הרחמים

23) שלמי שמחה

היה מקום לדון האם גם ב'שבת בר מצוה' יש מקום לדלג אמירת 'אב הרחמים'. כשם שאין אומרים 'אב הרחמים' בשבת שיש חתן או ברית מילה בבית הכנסת.

והנה לגבי תחנון ונפילת אפיים כתבו הפוסקים שאין אומרים כשיש חתן בר מצוה⁷³. וכן הורה רבינו שלא לומר תחנון כשמתפלל חתן בר מצוה בתוך המנין⁷⁴.

היה מקום לדון ולדרוש 'מה מצינו' בין אמירת 'תחנון' ביום הבר מצוה, לבין אמירת 'אב הרחמים' בשבת בר מצוה, למרות האמור, היה דעת רבינו נוטה שאין להסכים להשתרשות מנהגים חדשים ועל כן 'בשבת בר מצוה' – יש לומר 'אב הרחמים'.

ומעשה היה בשבת בר מצוה בבית הכנסת שבו התפלל רבינו ושליח הציבור בתפילת מוסף לא אמר 'אב הרחמים'. כשסיים שליח הציבור לומר 'אשרי' נעמד רבינו והורה לציבור לומר 'אב הרחמים'.

והיו נראים הדברים שרבינו חרג ממנהגו שלא להורות הלכה לרבים מבלי שנתבקש לכך. וכדי שלא ילמדו ממנו הלכה למעשה שאין לומר 'אב הרחמים' במנין שהיתה בו שמחת בר מצוה⁷⁵.